

VÝSKYT MĚDI V PITNÉ VODĚ V ČESKÉ REPUBLICĚ

Ing. Vladimíra Němcová¹⁾, MUDr. František Kožíšek, CSc.²⁾,
Ing. Jana Kantorová¹⁾, Ing. Pavel Vraspír¹⁾, Ing. Ivana Pomykačová²⁾

¹⁾ Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě, Partyzánské nám.7, Ostrava 1,
vladimira.nemcova@zuova.cz

²⁾ Státní zdravotní ústav, Šrobárova 47, Praha 10, water@szu.cz

Používání měděných materiálů pro rozvod pitné vody zaznamenalo od roku 1990 výrazný nárůst. Tento materiál není bohužel používán pouze tam, kde je vhodná kvalita vody, definovaná Vyhláškou č. 409/2005 Sb.^[1]. Validní informace o zastoupení jednotlivých materiálů v domovních objektech není dostupná.

Vyhláška č. 252/2004 Sb.^[2], harmonizovaná s evropskou směrnicí 98/83/ES, požaduje pro Pb, Cu a Ni „odpovídající metodu vzorkování z kohoutku tak, aby vzorek byl reprezentativní pro jednotýdenní množství požití spotřebiteli“. Do doby, než bude stanoveno jinak, citovaná vyhláška považuje za vyhovující způsob metodu odběru v náhodnou denní dobu během pracovního dne, prvních 1000 ml bez odpuštění. V rámci grantu MŠMT, kód projektu: OC 184, COST 637 Kovy a související látky v pitné vodě, části cuprosolvency, byla zaměřena pozornost i na různé způsoby vzorkování a jejich vztahu k koncentraci Cu v pitné vodě.

Obecně lze rozlišit 4 základní typy způsobů vzorkování z hlediska času^[3]:

COMP (composite proportional): tato metoda se bere jako metoda referenční. Spočívá v připojení odběrového zařízení na vodovodní vedení v objektu, které odebírá proporcionální část (např. 5%) veškeré odebírané vody.

RDT (random day time): odběr v náhodnou denní dobu, míněno v dobu pracovní, kdy není řešena doba stagnace vody v potrubí. Je nejčastěji používaná, dobře proveditelná, přijatelná pro spotřebitele, mírně nadhodnocuje průměrný týdenní příjem, uvádí se, že zachytí 80 % problematických míst. Její nevýhodou je špatná reprodukovatelnost pro neznalost doby stagnace.

Odběr po definované stagnaci (**fixed – stagnation time**): je známá doba stagnace vody v potrubí a tato doba se mění od celonoční **NS** až po např. 30 minutovou dobu stagnace **30MS**.

FF (fully flushed): voda po úplném odpuštění objemu vody v potrubí celého objektu, tato doba je různá podle velikosti objektu a definujeme ji pomocí měření teploty vody, která se po výrazném poklesu ustálí. Takto odebraný vzorek vody reprezentuje stav ve vodovodním řadu, tedy pro posouzení vlivu rozvodů v objektu „pozařovou“ hodnotu.

¹ Vyhláška č. 409/2005 Sb., o hygienických požadavcích na výrobky přicházející do přímého styku s vodou a na úpravu vody.

² Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č.252/2004 Sb. kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody, ve znění vyhlášek č. 187/2005 Sb. a č. 293/2006 Sb.

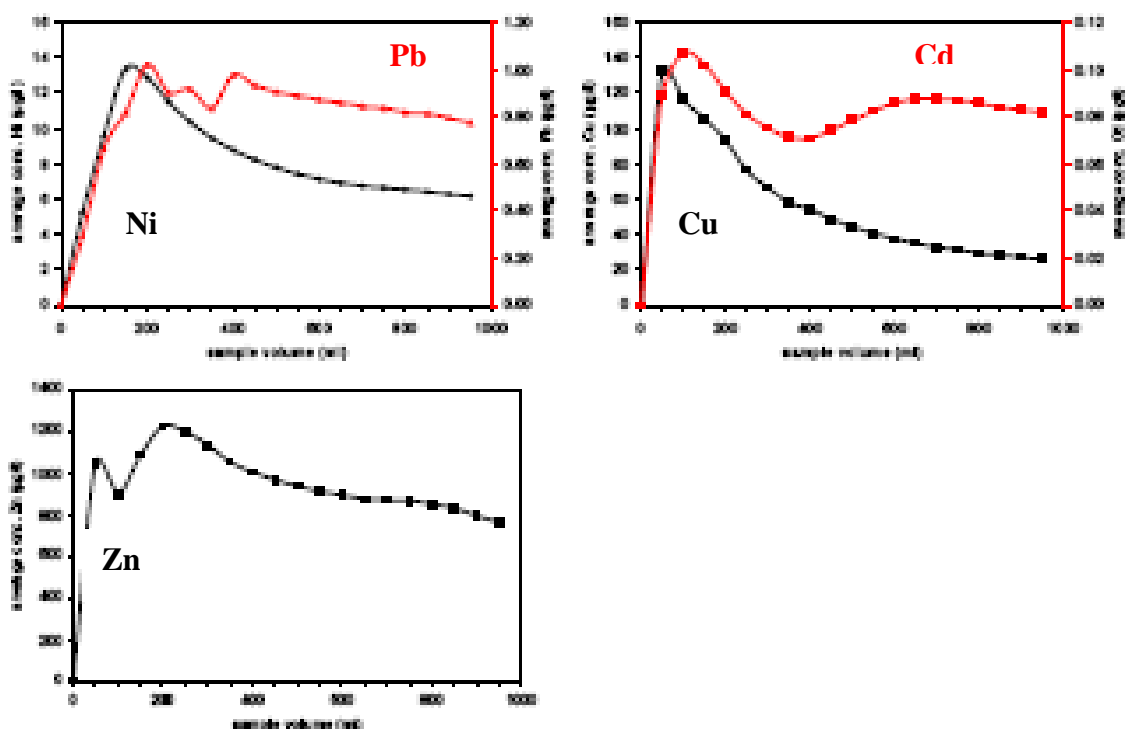
³ Developing a new protokol for the monitoring of lead in drinking water, EUR 19087, bcr information

Tato metoda se vyznačuje dobrou reprodukovatelností, relativně není drahá, ale nedetekuje problémy domovních rozvodů.

First draw je termín pro 1. odběr, než byla voda kdekoli použita

Objem vzorku nezbytný pro ověření souhlasu se stanoveným limitem je další otázkou. Pro odhad vlivu distribučního systému na pitnou vodu je nutné dobře odhadnout objem kohoutku a vzorkovat první podíl. Co se týče denní spotřeby, vody uvádí se průměrná denní hodnota $1,2 \pm 0,4$ l. [4]

Ze studie vlivu objemu vzorku na koncentraci Cd, Cu, Pb, Ni a Zn vyplývá, že maximální koncentrace je dosažena do 400 ml. Z následujících grafů [4] na obrázku 1 vyplývá, že objem vzorku 1 litr by mohl podhodnocovat koncentraci uvedených kovů.

Obr. 1. Průměrná koncentrace Ni, Pb, Cd, Cu a Zn v závislosti na objemu vzorku od 0 do 1000 ml

Rodinný dům - Ostrava

V rámci výše uvedeného projektu jsme v červnu 2007 provedli vzorkování ve vybraném objektu. Realizace tohoto úkolu nám byla umožněna v soukromém dvoupodlažním rodinném domě, který je obývaný od listopadu 2006 čtyřčlennou rodinou (rodiče se dvěma dětmi). Rozvody vody, pitné i teplé, jsou měděné, typ Sanco. Zásobování pitnou vodou je zajištěno firmou OVaK, povrchovým zdrojem z přehradní nádrže Kružberk.

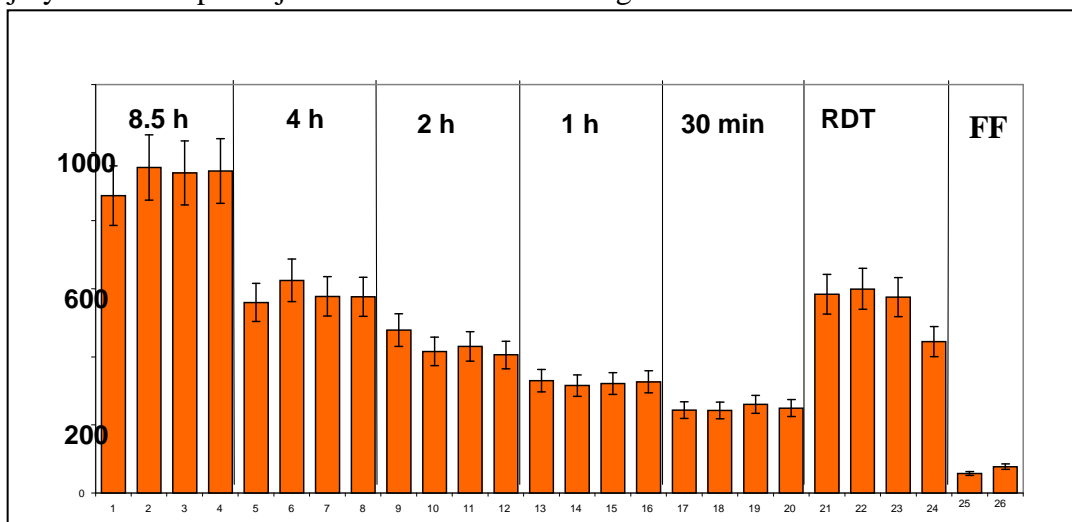
Pro vzorkování jsme vybrali dvě místa, v přízemí v kuchyni (vzorkovací místo A) a v 1. patře v koupelně (vzorkovací místo B). Délka potrubí od paty domu byla téměř stejná 17 a 18 m. Vzorkovalo se dle námi navrženého programu vzorkování, kdy jsme chtěli ověřit různé doby stagnace : po noční stagnaci $NS = 8,5$ hod, po 30 min stagnaci, po 1 hod, po 2 hod, po 4 hod i RDT odběr v náhodnou denní dobu. Vzorek FF, odebraný

⁴ Elements in tap water Part 3, EUR 20672 EN/3

po úplném odpuštění objektu, representuje stav ve vodovodním řadu a pro nás „požadovou“ hodnotu. Vzorovací objemy byly vždy 4 x 500 ml pro jedno místo a jeden vzorkovací čas, vyjma typu FF, kdy byly odebrány 2 x 500 ml vzorky.

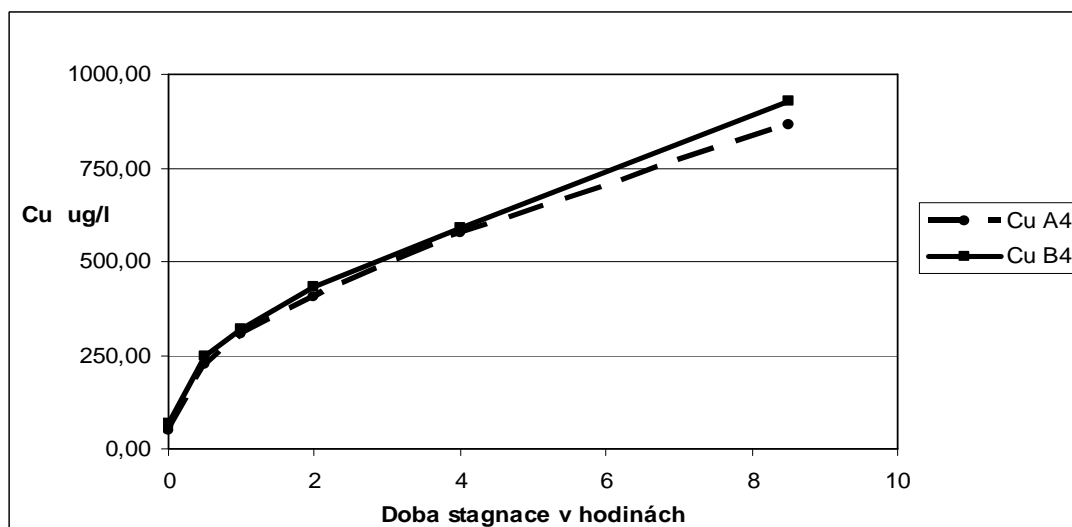
V odebraných vzorcích jsme stanovili Cu, Ni, Zn, Pb, Cr, Cd, As, Sb, Sn metodou ICP-MS, jako jakostní ukazatele pitné vody jsme stanovili TOC, TIC, chloridy, sírany, fosforečnany, pH, tvrdost, KNK_{4,5}, pach, chuť a volný chlor.

Pro koncentrace prvků nebyly nalezeny významné rozdíly mezi dvěma odběrovými místy. Hodnoty pro měď jsou uvedeny v grafu na obr. 2., který je rozdělen na oddíly dle doby stagnace, každý sloupec odpovídá 500 ml vzorku. Maximální nalezené koncentrace byly pro vzorkovací místo A – tedy kuchyň 980 µg/l, pro vzorkovací místo B - koupelnu 960 µg/l. Z grafů je patrné, že odběr 2 litrů vody není nutný, koncentrace mědi po prvních 500 ml dále významně neklesá. Hodnoty nalezené při RDT odběru jiný den korespondují s 4 hodinovou dobou stagnace.

Obr. 2. Koncentrace Cu v µg/l na vzorkovacím místě B – koupelna 1.patro

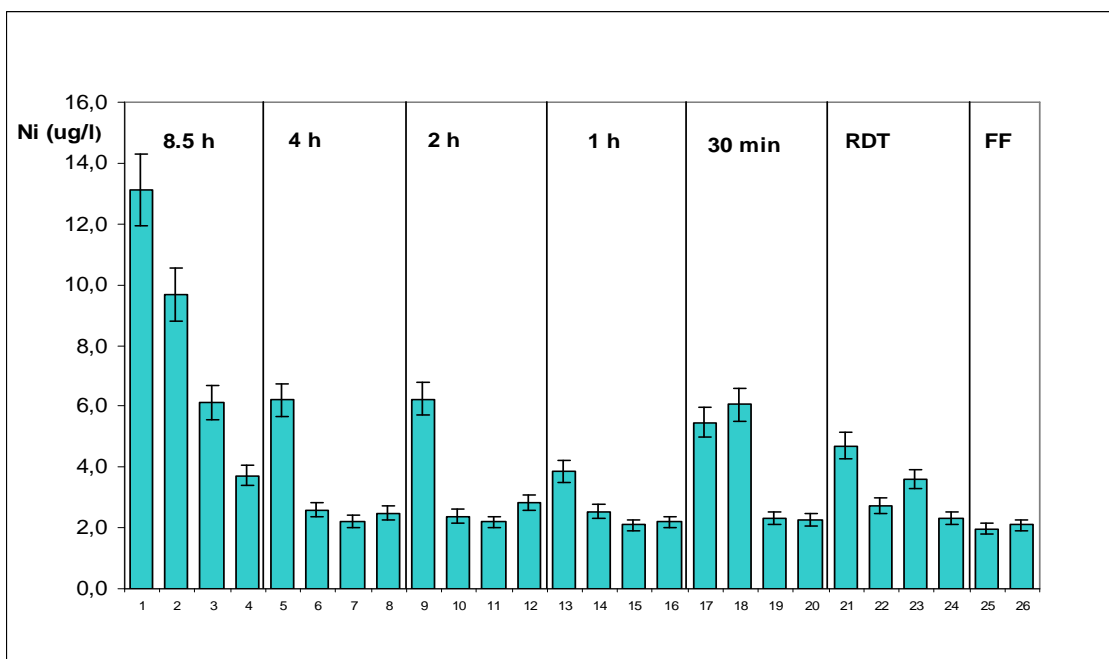
Byla sestrojena stagnační křivka mědi, tedy závislost koncentrace na době stagnace, viz obr. 3. Z grafu je patrné, že ještě nebylo dosaženo stabilní koncentrace. U potrubí o průměru cca 18 mm by tato hodnota měla být dosažena po 16 hodinách stagnace.

Obr. 3. Stagnační křivka mědi

Z hlediska ostatních kovů byly nálezy Ni (obr. 4) korespondující s vlivem materiálu kohoutku, ale i maximální dosažená koncentrace po noční stagnaci v koupelně nedosahovala 15 µg/l. U koncentrací Zn byla nejvyšší hodnota nalezena vždy v prvním podílu, což koreluje s představou zdroje těchto kovů v materiálu baterie. Nejvyšší nalezená koncentrace je pod 250 µg/l.

U ostatních stanovených kovů Pb, Sb, Sn, As, Cr a Cd byly nálezy velmi nízké a poměrně stabilní ve všech dobách stagnace.

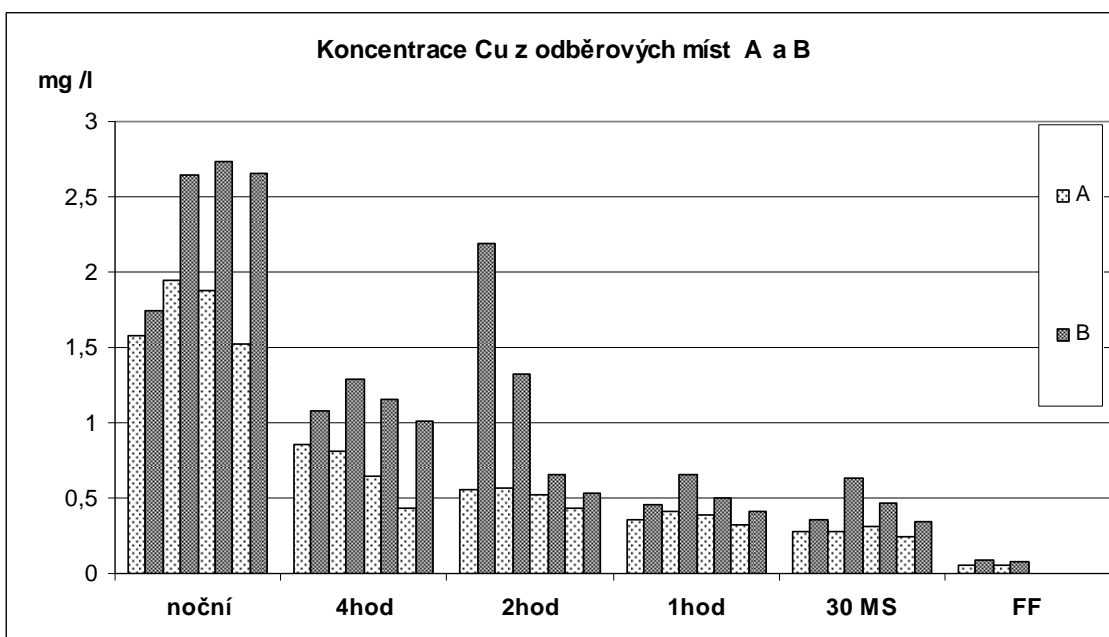

Obr. 4. Koncentrace Ni v µg/l odebrané na vzorkovacím místě – koupelna 1.patro

Ze stanovených jakostních ukazatelů vody je nutno zmínit hodnotu $KNK_{4,5}$, která se pohybovala mezi 0,76 a 0,9 mmol/l, a tedy nesplňovala požadavek vyhlášky č. 490/2005 na kvalitu vody.

Viladům Praha

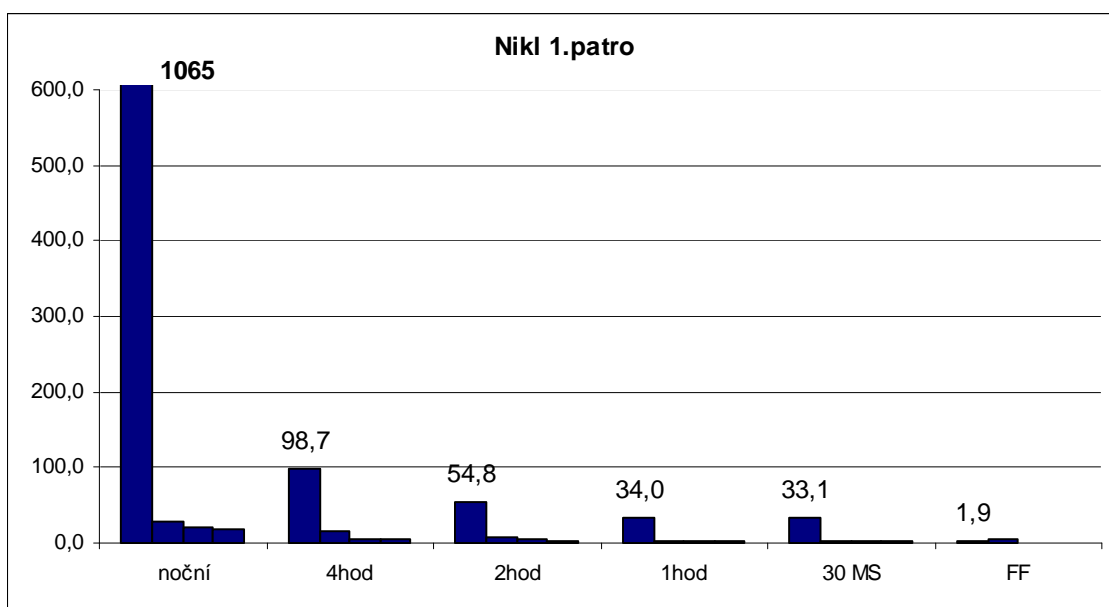
Odběr byl proveden ve viladomu v Praze 6 - Střešovicích, v září 2007 před nastěhováními uživatelů. V objektu, který je třípatrový, jsou pro rozvod vody použity měděné trubky o průměru 18 mm, Supersan. Rozvod vody je řešen dvěma samostatnými větvemi. Byly zvoleny dvě odběrová místa, každé v jiné větvi rozvodu. K prvnímu odběrovému místu A - 1.patro vede cca 5 m trubky, k druhému místu B - 3.patro cca 18m. Odběrové schéma bylo stejné jako v první studii, pouze doba noční stagnace činila cca 12 hodin. Na obr. 5 jsou sloučená data pro koncentrace mědi z obou odběrových míst. Nalezené koncentrace Cu po noční stagnaci překračují limitní hodnotu (LH) 1 mg/l ve všech vzorcích. Vzorky odebrané ve 3.patře překračují LH i po 4 hodinách, a po 2 hodinách je nadlimitní koncentrace v prvních dvou 500 ml vzorcích.

Obr. 5. Koncentrace mědi v mg/l v jednotlivých 500ml vzorcích

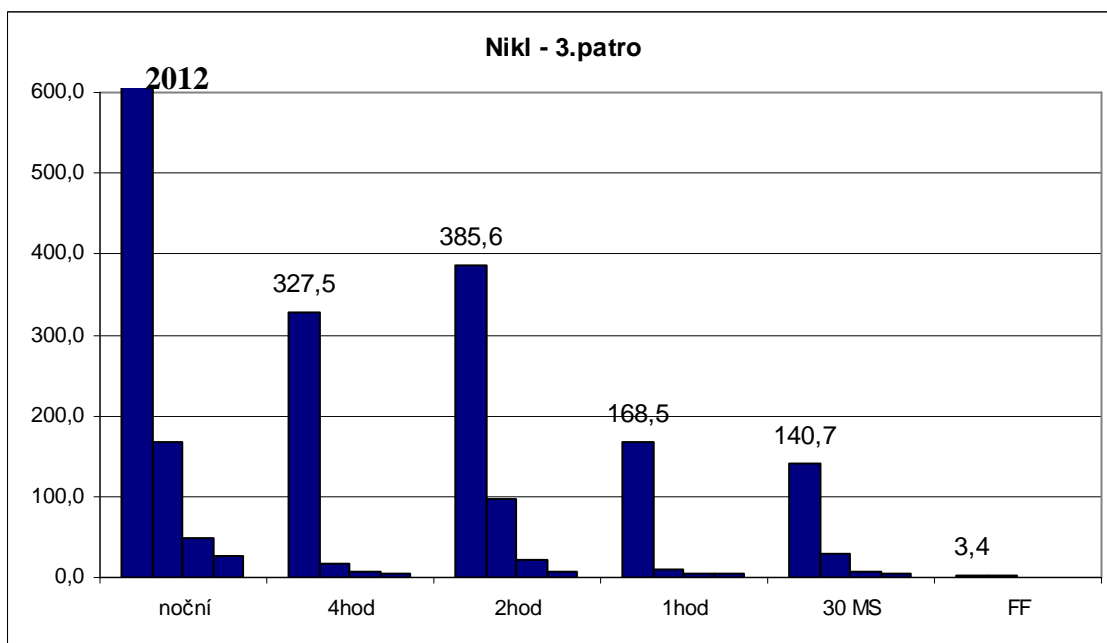
Hodnoty nalezených koncentrací arsenu a antimonu byly na úrovni pozadové hodnoty, nebyl pozorován vliv doby stagnace.

Hodnoty Pb, Zn a Ni vykazují maximální koncentrace vždy v prvním odebraném podílu. Tento trend ukazuje na vliv materiálu vodovodní baterie. Maximální hodnota pro Pb po noční stagnaci byla ve 3.patře 11,6 $\mu\text{g/l}$, v 1.patře 5,4 $\mu\text{g/l}$. Pro zinek byly tyto hodnoty na obou odběrových místech na úrovni 290 $\mu\text{g/l}$.

Obr. 6. Koncentrace Ni v jednotlivých 500 ml vzorcích – místo A

Nalezené koncentrace pro Ni jsou znázorněny na obrázcích 6 a 7. Alarmující jsou výsledky v prvním 500 ml podílu, pro všechny doby stagnace překračují limitní koncentraci 20 µg/l.

Obr. 7. Koncentrace Ni v jednotlivých 500 ml vzorcích – místo B

Závěr

Problematika obsahu mědi v pitné vodě je v současnosti aktuální vzhledem ke vzrůstajícímu použití měděných materiálů pro vnitřní vodovody i vzhledem k existenci na trhu i takových materiálů, které neodpovídají platným hygienickým předpisům.

Pro ověření změn v koncentracích sledovaných prvků plánujeme opakovaný odběr v obou objektech v časovém intervalu 1 roku, pokud nám toto bude uživateli umožněno.

Program COST č. j. 1715/2007-32.

